

ДЕТЕРМИНАНТИ НА КОНЦЕПЦИЯТА „ИКОНОМИКА НА ЗНАНИЕТО” И ПОДХОД ЗА ТЯХНОТО ОЦЕНЯВАНЕ

Вяра Милушева¹

Резюме:

Целта на настоящата публикация е да се представи подход за оценка на детерминанти на икономиката на знанието и да се посочат тенденциите в развитието на концепцията. Оценяването на детерминантите е важно за интеграцията на иновациите в индустрията, подобряването на управлението на човешкия капитал и формулирането на целенасочени политики за устойчиво развитие. Резултатите, посочени в настоящата статия, са свързани с научноизследователски проект на тема: „Навлизане на българските предприятия в икономиката на знанието – съвременни аспекти и предизвикателства” с входящ номер:НИ-4-2022.

Ключови думи: бизнес организация; икономика на знанието; подход за оценка; детерминанти на икономика на знанието

JEL: L00

DETERMINANTS OF THE “KNOWLEDGE-BASED ECONOMY” CONCEPT AND AN APPROACH TO THEIR EVALUATION

Vyara Milusheva²

Abstract:

The aim of this paper is to present an approach to the evaluation of determinants of knowledge-based economy and identify the trends in the evolution of the concept. Determinants evaluation is important for the integration of innovations in the industry, improvement of human capital management and formulation of targeted sustainable development policies. The results presented in this paper are related to a research project on the topic “Entry of the Bulgarian enterprises in the knowledge-based economy – modern aspects and challenges” with incoming number: NI-4-2022.

Ключови думи: business organization; knowledge-based economy; evaluation approach

JEL: L00

¹доц. д-р, катедра „Индустриален бизнес“, УНСС-София, vyara_milusheva@unwe.bg

²Assoc. Prof., PhD, Department of Industrial Business, UNWE-Sofia, vyara_milusheva@unwe.bg

Въведение

През последните години концепцията за икономика на знанието и връзката между управлението на знанието и положителната динамика на бизнес резултатите предизвикват все по-голямо внимание на изследователите. Този интерес е напълно закономерен предвид все по-бързо развиващата се бизнес среда, от една страна, и, от друга - икономиката, основана на знанието, която предполага ефективно и устойчиво управление на ресурсите и същевременно способства за повишаването на възможностите за развитие на всяка бизнес единица.

Трансформацията към икономика, основана на знанието, води до фундаментални промени в производствените фактори, организационните структури и социалните отношения. В този контекст знанието и технологиите стават основни двигатели на икономическото и социалното развитие. Преходът към икономика на знанието изисква адаптиране на съществуващите институции, а също и културни предпоставки, за да се отговори на новите предизвикателства и възможности, които тези промени носят.

Във фирмите най-често управлението на знанието се съсредоточава върху ежедневните дейности на служителите, които са свързани със създаването, придобиването, съхранението, преноса и използването на особено важни за организацията знания и опит. Освен това то обхваща поддържането на подходяща организационна култура, както и изграждането и поддържането на информационна и комуникационна инфраструктура, която улеснява тези процеси.³ Поради своята стратегическа важност знанието в рамките на организацията представлява ключов елемент за ефективното стратегическо управление.

1. Тематични кълъстери в областта на икономиката на знанието

Икономиката на знанието поставя акцент върху способността на организациите да генерират, управляват и прилагат знание като основен ресурс за създаване на стойност. Знанието е един от ключовите фактори за създаване на работни места, създаване на богатство и икономически растеж. При икономика, основана на знанието,

³ Моллов Доброслав, Управление на знанието в международните компании: теория, практика и перспективи, https://www.researchgate.net/publication/331024147_Upravlenie_na_znaniето_v_mezdunarodnite_kompanii_teorija_praktika_i_perspektivi

човешкият капитал е важен за творчеството, иновативните идеи, продуктите, услугите, напредналите технически и научни области за приобщаващо развитие. В края на XX век въпросът за теоретичното осмисляне на значението на знанието за икономическото развитие е повдигнат от Питър Дракър. Той въвежда концепцията за „икономика на знанието“ и обръща внимание, че „нито трудът, нито природните ресурси, нито капиталът ще бъдат основните източници или „средства за производство“. **Знанието и неговото практическо приложение ще заемат тази роля**“.⁴ Според Дракър *XXI-век е векът на информационното общество, в което създателите на знанието ще бъдат доминиращия сегмент в работната сила.*

В своята теория за конкурентното предимство на нациите Майкъл Портьър подчертава, че **„компаниите в крайна сметка няма да успеят, ако не базират стратегиите си на подобрение и иновации“**. Той прави извода, че „постигането на конкурентно предимство в индустриите и свързаните сектори изисква наличие на утвърдени местни компании и **високи нива на технологични умения**“.⁵

През 2012 година Световната банка предлага подход⁶ за идентифициране на основните движещи сили и базисни елементи на икономиката, базирана на знанието. Експертите на институцията разработват специална концепция, която цели да подпомогне страните в процеса на разработване на стратегии за преход към икономика, основана на знанието. Концепцията включва характеристики като *установяване на адекватен икономически и институционален режим, осигуряване на условия за подходящо образование на населението, развитие на модерна инфраструктура за информационни и комуникационни технологии и изграждане на ефективна иновационна система.*

В свое изследване, посветено на движещите сили на икономика, основана на знанието, Матилда Атанасова отбелязва, че „изследванията на множество учени по отношение на движещите сили на икономиката, базирана на знанието, се основават на концептуалната рамка на Световната банка, като за всяка група движещи сили се правят опити за извеждане на конкретни измерители.“⁷ Авторката посочва, че основните движещи сили на икономиката, базирана на знанието, са свързани с

⁴ Дракър, П. Ф. 2000. Посткапиталистическото общество. С.: ЛиК, с. 13-14

⁵ Портьър, М. 2004. Конкурентното предимство на нациите. С.: Класика и Стил, с. 45; с. 67)

⁶ WB (2012). Knowledge Assessment Methodology 2012. Washington DC: The World Bank, www.worldbank.org

⁷ Матилда Атанасова, ИКОНОМИКА, БАЗИРАНА НА ЗНАНИЕТО: ДВИЖЕЩИ СИЛИ И ИНДИКАТОРИ, <https://www.researchgate.net/publication/282672820>

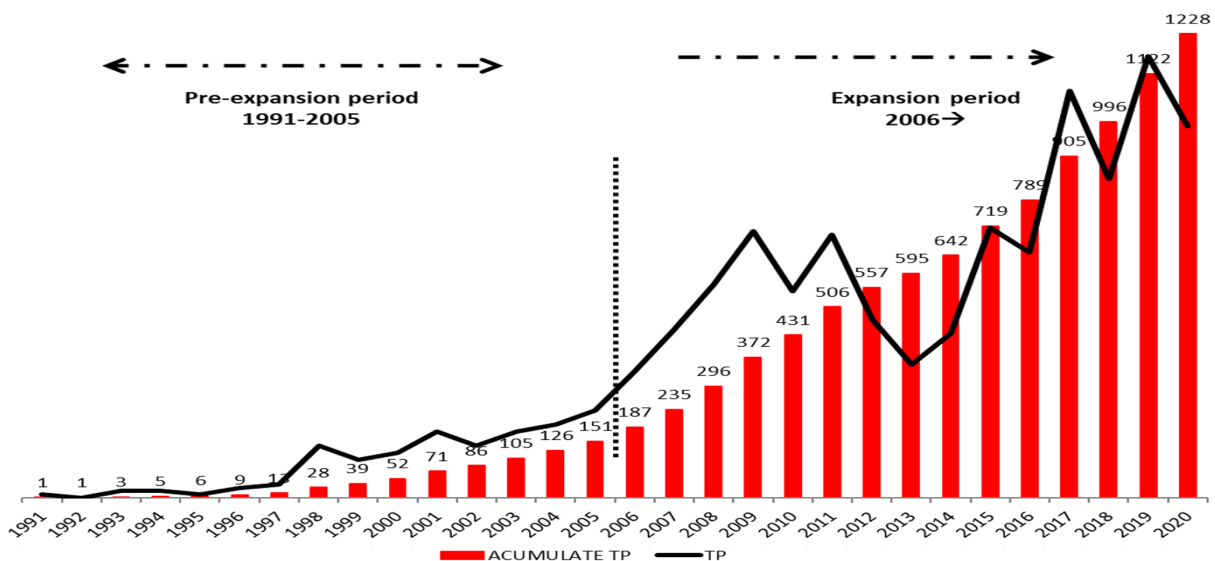
взаимодействието на два значими процеса – от една страна, *промяната в режима на функциониране на съвременните общества и икономики*, а от друга – *новите информационни и комуникационни технологии*, които са предпоставка за по-пълното и рационално използване на иновациите.

В свое изследване ⁸ Aparicio, Iturralde и Rodríguez представят анализ на развитието на публикациите, свързани с концепцията за икономика на знанието за периода 1991 – 2020 година. От него проличава изключително високият интерес на учените от различни научни области на икономиката към въпроси свързани с икономиката на знанието. Актуалността на изследваните въпроси е безспорна предвид представената информация за броя на публикациите през последните години. (*Виж графика 1*)

Графика №

1

Развитието на научните изследвания⁹ (направени в Web of Science) в областта на икономиката на знанието от 1991 – 2020 г.

TP: Total articles per year, ACUMULATE TP: accumulated total papers until each year

Източник: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-021-00241-w>

⁸ Gloria Aparicio, Txomin Iturralde, Ana Vilma Rodríguez, Developments in the knowledge-based economy research field: a bibliometric literature review, *Management Review Quarterly*, Published: 15 November 2021, Volume 73, pages 317–352, (2023)

⁹ Gloria Aparicio, Txomin Iturralde, Ana Vilma Rodríguez, Developments in the knowledge-based economy research field: a bibliometric literature review, *Management Review Quarterly*, Published: 15 November 2021, Volume 73, pages 317–352, (2023), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-021-00241-w>,

На графика 1 е представена еволюцията на научните изследвания според броя на публикациите и кумулативният процент на статиите във времето. Този графичен анализ визуално структурира изследователската област на икономиката на знанието. След анализ на заглавията, ключовите думи и общото съдържание в публикациите по проблема Aparicio, Iturralde и Rodríguez обособяват следните седем тематични кълстера:

(1) Основи на икономиката, основана на знанието — включени проучвания за основните правила и основни подходи;

(2) Управление на знанието – отнася се до стратегическите интервенции в активите на знанието, позволяващи постигането и поддържането на конкурентно предимство;

(3) Работа със знания – включва проучвания, отнасящи се до предизвикателствата в управлението на човешките ресурси в икономиката, основана на знанието;

(4) Генериране на знания — фокусирано върху изучаването на това как знанията се генерират и разпространяват;

(5) Среда, която позволява да се развива знанието — групирани изследвания, занимаващи се с идентифициране на оптималната среда за учене, необходима за работа със знания;

(6) Нов пост-капитализъм – отнася се до изследвания, които възприемат еволюционната перспектива от традиционния капитализъм при изследване на феномена икономика на знанието;

(7) Промяна в концепциите за икономика, базирана на знанието – включва някои концептуални статии с нови виждания по отношение на основни икономически теми.

Въпреки широката застъпеност на концепцията за „икономика на знанието“ в научната литература, все още съществуват редица предизвикателства пред изследователите по отношение на дообогатяването на това научно поле от гледна точка на изключително интензивните процеси, които протичат в съвременната бизнес практика и различните предизвикателства (геополитически, екологични и др.) на новото време.

В тази връзка от особена важност е изучаването на предприемаческите екосистеми с цел анализиране на процесите на генериране на знания и тяхната роля при повишаването на конкурентоспособността и общественото развитие.

Разпространението за знания би следвало да съдейства в значителна степен за повишаване на взаимодействието между бизнеса, висшето образование и държавата. Това би довело до по-широко обсъждане и фокусиране върху важните визии за бъдещето в тази изследователска област. Aparicio, Iturralde и Rodríguez правят прогнози за развитието във всеки тематичен клъстер с цел да дадат насока на бъдещите изследователски усилия. Според тях:

1. Понятието икономика, основана на знанието, следва да бъде анализирано и изследвано в контекста на явления, които са трансформирали съвременната икономика, включително технологичния напредък и цифровата трансформация, глобализацията и политическите стратегии, като всичко това се разглежда в светлината на Целите за устойчиво развитие.
2. От експертите по управление на човешките ресурси се очаква да имат по-активна роля в управлението на знания и да създават благоприятни условия в рамките на фирмите с цел насърчаване на обмена на знания. Все още съществуват предизвикателства, свързани с причините, поради които отсъства подкрепа от страна на фирмените ръководства, които не винаги успяват да стимулират служителите си да споделят своите знания на работното място.
3. Необходимо е да бъдат направени анализи какво отличава хората, които са ангажирани с работа, основана на знание (knowledge workers) от останалите служители, какво ги мотивира и как по-ефективно могат да бъдат направлявани в работния процес.
4. Генерирането на знания в контекста на икономика, основана на знания, представлява значима изследователска област в геополитически план. Това се дължи на факта, че пътищата, които държавите избират за осъществяване на промени, варират значително и не са еднакви по отношение на процесите на трансформация.
5. Университетите са съвременни центрове на знанието и ключови партньори на правителствата. В настоящия момент те оказват важно съдействие при формулирането на политики за намаляване на неравенството в контекста на икономика, основана на знанието. Академичната общност е изправена и пред нови изследователски предизвикателства, свързани с развитието на университетите, за да се създадат и утвърдят институции, които са дълбоко интегрирани в системите за иновации.

6. Новите модели за разпределение на публичните ресурси са по-слабо обвързани с пазара, демокрацията и западната хегемония, и все повече с разнообразните ценностни системи на различните социални групи в контекста на националната държава.
7. Изграждане на нови теории, които да идентифицират теоретични стълбове и конструиране на промяната на парадигмата.

Икономиката на знанието е една от най-динамично развиващите се области на икономическите изследвания. През последните години теорията се свързва по-скоро с въпроси като: преминаването от индустриална към постиндустриална икономика, развитието на цифровите технологии, разбирането за човешкия капитал като най-ценен актив на фирмата, инвестициите в научни изследвания като двигател на икономическия растеж, знанието като продукт, ролята на университетите и изследователските институции за създаването на знания и иновации и други.

Докато днес фокусът е по-скоро върху въпроси като: технологичния напредък и ролята на изкуствения интелект, които позволяват автоматизирането на редица процеси и създават предпоставки за трансформация на цялостната организационна политика и организационно управленска структура. Способността да се събират, анализират и интерпретират огромни количества данни е от съществено значение за вземане на информирани решения и разработване на нови продукти и услуги. Взаимната свързаност (интернет на нещата) генерира изобилие от данни, които могат да се използват за оптимизиране на процеси и създаване на нови бизнес модели. Патентите, авторските права и търговските марки стават все по-важни като източник на конкурентно предимство.

Бързият темп на технологичните промени изисква от хората непрекъснато да развиват и надграждат своите умения. Решаването на тези и редица други въпроси, свързани с новите предизвикателства, ще позволят фирмите да бъдат по-гъвкави и адаптивни спрямо своите конкуренти. Независимо в кое направление на икономиката на знанието работят изследователите, пред тях остава важната задача бързо да отчитат промените в бизнес екосистемите, да анализират и дават насоки за развитие и дори да предвиждат промени и да бъдат неизменна част от процеса по трансформация.

2. Тенденции в икономиката на знанието

Изследванията в областта на икономиката на знанието предоставят отговори на въпроси, свързани с основните движещи сили на съвременните икономики, степента на икономически растеж на макро и микро ниво, както и факторите, които позволяват

неговото измерване. Въпреки постигнатия напредък обаче редица въпроси остават отворени. Такива са въпросите, свързани с: *разработването на ефективни национални и корпоративни стратегии за иновации; идентифицирането, трансфера и ефективното използване на знания, които са ключови за иновационния процес на отделните предприятия* и други.

В тази връзка особена важност придобива изясняването и на микроикономическите аспекти на икономиката на знанието, които би следвало да бъдат подложени на наблюдение и оценка от ръководствата на фирмите. Устойчивият успех на съвременните предприятия се обуславя все повече от способността им да генерират иновации, да осигурят високо качество на продуктите и услугите си и да управляват ефективно човешкия си капитал. В тази връзка *лидерството, фокусирано върху мотивацията и развитието на служителите*, се очертава като важен фактор за постигане на положителни бизнес резултати. *Управлението на компетенциите* се позиционира като стратегическа функция на управлението на човешките ресурси. Чрез систематично идентифициране, развитие и оценяване на компетенциите фирмените ръководства могат да осигурят по-добро съответствие между човешките ресурси и стратегическите бизнес цели. Този подход не само повишава ефективността на организацията, но и допринася за изграждането на устойчиво конкурентно предимство.

Съвременните производствени процеси, чрез които суровините и материалите се преобразуват в готови продукти или услуги, се трансформират чрез внедряване на автоматизирани процеси, които гарантират минимални отклонения и висока точност в производството. *Новите продукти и технологии, както и иновативните методи за тяхното създаване, се явяват следствие на практическото имплементиране на генерираните нови идеи и открития.* Това прави *креативността, творческата личност, творческия труд, творческия поток*¹⁰ и *творческата среда фундаментални движещи сили на концепцията икономка на знанието в рамките на организацията.* Идеите и продуктите, които могат да бъдат квалифицирани като творчески, възникват вследствие на сложна взаимовръзка между множество фактори. Истинските творчески постижения рядко са резултат от внезапно вдъхновение. Те обикновено се формират след продължителен период на целенасочен и усилен труд в подходяща творческа среда, а способността да се генерират нови, оригинални идеи,

¹⁰ Виж по-подробно: Ianakiev, Y. (2016) Flow and Creativity: Strategies, Methods and Tendencies in the Study of the State of Flow In the Creative Process. In: Positive Psychology. Plovdiv: Plovdiv University Publishing House, pp. 147-160 (in Bulgarian with an English abstract)

решения или подходи към даден проблем или ситуация е особено важна предвид нарастването на икономическата конкуренция. В този контекст въпросът за организацията на труда, която обхваща *интегрирането на интелектуалния капитал, технологиите и човешките ресурси, придобива все по-голяма важност с оглед максимизиране на продуктивността* в условията на динамична икономическа среда.

Традиционният модел на разделение на труда би следвало да се преосмисля като задачите се разпределят въз основа на специфични компетенции и знания, характерни за индивидите или екипите. Това включва не само оперативни дейности, но и стратегически и креативни процеси, необходими за управлението на знанието. Технологичните решения за комуникация и информационните системи играят все по-важна роля в процеса на поддържане на ефективни взаимодействия. Условията на труд следва да бъдат адаптирани към новите изисквания. Трудовите условия трябва да отчитат и психосоциалните аспекти на работната среда, като по този начин се дава възможност за изграждане на благоприятната творческа среда, която да стимулира *креативността, творческия поток, менталното благополучие и способността на служителите да използват знанията си* за иновации и решаване на комплексни проблеми.

Гъвкавостта на работното време също е ключов аспект в процеса на създаване на благоприятна творческа среда и е фактор, който стимулира креативността и продуктивността на служителите, предвид възможността да работят дистанционно или с нестандартно за съответната професия работно време.

Оптимизацията на трудовия процес чрез автоматизация и внедряване на изкуствен интелект позволява служителите да се фокусират върху по-значими дейности, изискващи креативност. Предвид посочените аргументи е напълно закономерно управлението на човешките ресурси да се концентрира все повече върху развитието на интелектуалния капитал чрез непрекъснато обучение, стимулиране на иновативно мислене и мотивация за създаване на нови знания. Подборът на кадри и тяхната интеграция в организационните структури следва да бъде насочен към привличане на таланти, способни да допринесат за иновационния потенциал на предприятията. Традиционното осмисляне на креативността и творчеството се отнасят преди всичко до отделната личност.

На съвременния етап на развитие на социално – икономическите процеси те са все повече присъщи на групи или екипи от хора, насочили общите си усилия към

глобална цел.¹¹ „Това разбиране стои в центъра на съвременната корпоративна култура в условията на икономика на знанието. При нея *екипите са носители на повече новаторски решения за бизнеса и предлагат ефективни идеи.*”¹² Според Илиев екипът може да изпълни това свое предназначение при условие, че са налице следните две цели при управлението на екипи, а именно: *формиране на екипите чрез обединяване на личните знания и умения и ефективно функциониране на екипа.*

От всичко посочено до тук става ясно, че икономиката на знанието се явява основен двигател за развитие на бизнес организациите и икономиката като цяло. Това се предпоставя от факта, че знанието е стратегически ресурс, чиято стойност е основополагаща за иновациите и конкурентоспособността на бизнес организациите. Също така технологиите за създаване, управление и разпространение на знание играят централна роля в икономиката, като дигитализацията, автоматизацията и изкуственият интелект са сред водещите фактори на промяната.

Всичко това налага развитието на инфраструктура за образование и обучение, която да осигурява непрекъснато развитие на човешкия капитал и като приоритет да поставя иновативните умения и способността за адаптация към динамичната бизнес среда. Развитието и успехът на бизнес организациите все повече зависят от способността им да създават, прилагат и разпространяват знание. Това налага и необходимостта в организациите да се осъществява оценка на детерминантите на знанието и иновациите в условията, в които функционират.

3. Подход за оценка на детерминантите на концепцията „икономика на знанието”

Икономика на знанието като термин е въведена още през 1962 година и от тогава *знанието* стои в основата на развитието на икономиката. В постиндустриалния етап *информацията* се превръща в преобладаващ производствен фактор, което обуславя развитието на иновативна (информационна икономика) и икономика на знанието (нова икономика). В икономиката на знанието то излиза на преден план и се превръща в самостоятелна стока, а развитието на интелектуалния капитал и връзката му с други основни фактори на производството са свързани с процеса на създаване на нови знания.¹³

¹¹ Идеалният екип, който работи като часовников механизъм. „Locus”, С., 2005, с. 62.

¹² Илиев Цв., „Икономика на знанието” Изд на МВБУ, С.2010

¹³ Солдатенкова Инна, „Икономика на знанието”, 2022, https://www.banki.ru/wikibank/ekonomika_znaniy/

Развитието на бизнес организациите е пряко свързано с влиянието на различни фактори. В изследвания ¹⁴, посветени на оценяване на нивото на конкурентоспособността на бизнес организациите, е доказано, че редица фактори, които са присъщи на външната или вътрешната за фирмите среда, оказват влияние върху фирмените резултати. Това дава основание детерминантите на концепцията икономика на знанието да бъдат търсени както във външната, така и във вътрешната среда на бизнес организациите. В процеса на идентифициране на основните детерминанти на икономиката на знанието е важно да бъдат включени съставлящите ги елементи и променливи, които на практика подпомагат създаването, разпространението и използването на знание.

В този параграф е представен подход за оценяване на детерминанти на икономиката на знанието. Той представлява опит за систематизиране на фактори, произтичащи от динамичната бизнес среда, които в значителна степен оказват трансформиращо въздействие върху бизнес организациите понастоящем. Трябва да се отбележи, че при прилагане на представения подход за оценка и анализ е необходимо да се отчитат спецификите на изследваните обекти, за да се постигне по-голяма точност на резултатите от изследването. Характерните за външната среда елементи на икономиката на знанието могат да бъдат групирани в следните детерминанти: технологична инфраструктура, иновационна система, политическа и институционална среда, култура на иновации и предприемачество, глобализация и свързаност, и финансова подкрепа.

Таблица №1

Детерминанти на икономиката на знанието, произтичащи от външната бизнес среда

<i>Детерминанти</i>	<i>Елементи</i>
<i>Технологична инфраструктура</i>	Информационни и комуникационни технологии (ИКТ), Технологични иновации, Дигитализация на икономическите процеси
<i>Иновационна система</i>	Научни изследвания и развитие (R&D), Университети и изследователски институти, Клъстери за иновации
<i>Политическа и институционална среда</i>	Интелектуална собственост, Регулаторни политики, Подкрепа за малки и средни предприятия (МСП)
<i>Култура на иновации и предприемачество</i>	Отвореност към нови идеи, Предприемаческа среда, Кооперация и обмен на знания
<i>Глобализация и свързаност</i>	Международна търговия и коопериране, Трансфер на технологии, Миграция на таланти
<i>Финансова подкрепа</i>	Инвестиции в изследвания и развитие, Рисков капитал и стартъп инвестиции, Държавни и частни субсидии

Детерминантите, представени в таблица 1, работят в система и създават възможности за по-благоприятна среда за иновационна дейност, научни изследвания и

¹⁴ Milusheva V., APPROACH TO RESEARCHING BUSINESS ORGANIZATIONS' COMPETITIVENESS, Trakia Journal of Sciences, Vol. 21, Suppl. 1, pp 94-99, 2023, Trakia University, available online at: <http://www.uni-sz.bg>

разпространение на знания. Поради тази причина е добре да бъдат оценявани в система, за да се придобие по-точна и ясна представа за това дали външната среда е благоприятна за развитие на икономика, базирана на знанието.

Подходът за анализ на детерминантите се основава на количествена оценка. Количествената оценка се извършва по експертен път, като за целта детерминантите на икономиката на знанието предварително се декомпонират на отделни елементи, представени в таблица 1. На всеки елемент се определя бална оценка за степента на развитие/наличност в страната. Балните оценки са от 1 до 7 (1 – много ниска степен, 7 – много висока степен). Едновременно с това на всеки елемент се определя и относителната значимост. Значимостите се определят с оценки от 1 до 10 (1 – няма значение, 10 – има много голямо значение). Следва определяне на т.н. „претеглена стойност” на елементите, т.е. бални оценки с отчитане на значимостта им за отрасъла. Извършва се по следния начин: $C = S \cdot Z / 10$, където:

C – претеглена стойност на елементите на средата;

S – бална оценка за степента на развитие/наличност на елементите на средата в страната;

Z – относителната значимост на елементите на средата.

Логиката на определянето на оценката на детерминантите е основана на разбирането, че *по-високата стойност на елементите*, а оттам и по-високата оценка за детерминантите, е признак за по-благоприятно за бизнес организацията състояние и въздействие на факторите на икономиката на знанието, произтичащи от външната среда, а по-ниската им стойност е сигнал за влошаващо се въздействие.

Обобщаващите оценки на детерминантите и общата оценка на въздействието също се определят като средни аритметични величини на претеглените стойности на съставлящите ги елементи, т.е.:

$$C_d = \frac{\sum_{i=1}^m C_i}{m} \quad \text{и} \quad C_o = \frac{\sum_{i=1}^p C_i}{p}, \quad \text{където:}$$

C_d и C_o – обобщаващи оценки съответно на d -та детерминанта и общата оценка на въздействието на бизнес средата;

m – брой на елементите на d -та детерминанта на средата;

p – общ брой на елементите на средата.

От получените резултати може да се придобие представа за състоянието на детерминантите и тяхното влияние върху бизнес организациите. Разкриват се тези

елементи и детерминанти, които въздействат благоприятно за развитието на бизнес организациите. Резултатите биха били полезни за избор на приоритети при разработване на политики и стратегии.

Следващ етап в представения подход е свързан с идентифициране на характерни за вътрешната среда детерминанти и съставляващите ги елементи. В таблица 2 е направен опит да бъдат представени синтезирано. Трябва да се има предвид, че елементите могат да бъдат подразделени на променливи, които зависят основно от предмета на дейност на бизнес организацията.

Таблица №2
*Детерминанти на икономиката на
знанието, произтичащи от вътрешната бизнес среда*

<i>Детерминанти</i>	<i>Елементи</i>
<i>Човешки капитал</i>	Образование и обучение, Квалификация и умения, Интелектуален капитал
<i>Технологична инфраструктура</i>	Технологични иновации, Дигитализация на икономическите процеси,
<i>Иновационна система</i>	Научни изследвания и развитие (R&D)
<i>Култура на иновации и предприемачество</i>	Отвореност към нови идеи, Предприемаческа среда
<i>Финансова подкрепа</i>	Рисков капитал и стартъп инвестиции

Подходът за оценяване на детерминантите и елементите на вътрешната среда предполага използване на инструментариум, който включва: анкети и финансови доклади, оценка на квалификацията на човешките ресурси, използване на статистически данни и финансови анализи, вътрешни процеси и анализи, патентни регистри и финансови отчети. С помощта на анкетни карти и финансови доклади на бизнес организациите изследователите получават информация за нивото на образование и квалификация на служителите. Това помага да се оценят нуждите за бъдещи обучения и да се планират инвестиции в човешкия капитал.

Оценката на квалификацията и докладите от отделите по човешки ресурси дават информация за текущото състояние на уменията на служителите в организацията. С помощта на тези инструменти се идентифицират и пропуски, които могат да бъдат преодолени чрез разработване и реализиране на програми за вътрешно обучение и развитие.

Статистическата информация, свързана с информационните и комуникационните технологии (ИКТ), посочва нивото на технологична готовност на

бизнес организацията. Тя помага за определяне на нуждата от подобрения в тази инфраструктурата, което повишава производителността и оптимизацията на процесите. От своя страна анализите, свързани с процесите в организацията, подпомагат мониторинга на автоматизацията и дигитализацията. С тяхна помощ се проследява и ефективността от въвеждането на нови технологии.

Чрез информацията от финансовите отчети и патентните регистри се проследяват инвестициите в научни изследвания и нови разработки, както и защитата на интелектуалната собственост на компанията. Резултатите от използването на тези инструменти за изследване позволяват на бизнес организациите да вземат информирани решения относно управлението на човешкия капитал, технологичните иновации и процесите на дигитализация, което води до по-добра координация и повишаване на ефективността от дейността.

Представеният подход предоставя рамка за оценка на детерминантите на икономиката на знанието и посочва конкретни елементи и начини за тяхното измерване. Важно е да се отбележи, че представеният подход е приложим за всички бизнес организации, но изисква да бъде конкретизиран и адаптиран спрямо целите на изследване и спецификата на дейността на организациите.

Заклучение

В съвременната бизнес реалност огромно влияние върху всички икономически процеси оказва икономиката на знанието. Това дава основание на учени от различни сфери на икономиката да се занимават с особено актуалните въпроси на тази концепция в търсене на новите тенденции за развитие както на икономиката, така и на бизнес организациите.

Своевременното диагностициране на новите реалности и тенденциите на икономиката на знанието са основа и предпоставка не само за развитие на стопанските организации, но и за повишаването на тяхната конкурентоспособност. Познаването на тематичните клъстери на концепцията е важно не само за теоретичите, но следва да бъде и приоритет за фирмените ръководства, тъй като съвременните реалности изискват от работещите икономисти в бизнес практиката да притежават комплексни познания, които да бъдат развивани, усъвършенствани и надграждани с новото познание и тенденциите в него. Това постоянно усъвършенстване на човешките ресурси е от фундаментално значение за съществуването на бизнес организациите и

тяхната адаптация към промените. Поставянето на фокуса на управление върху *креативността, творческата личност, творческия труд, творческия поток и творческа среда, които са фундаментални движещи сили на концепцията икономка на знанието*, се превръщат в гарант за *жизнеспособността* на организацията.

Това налага предизвикателството пред изследователите да създават подходи, методологии и методики, които да служат за ориентир на практиката къде в икономиката на знанието се намира организацията и къде може да е нейното място след прилагане на целенасочени политики за *знанието*.

Литература

1. Дракър, П. Ф. 2000. Посткапиталистическото общество. С.: ЛиК, с. 13-14
 2. Идеалният екип, който работи като часовников механизъм. „Locus”, С., 2005, с. 62.
 3. Илиев Цв., Икономка на знанието” Изд на МВБУ, С.2010
 4. Матилда Атасанова, ИКОНОМИКА, БАЗИРАНА НА ЗНАНИЕТО: ДВИЖЕЩИ СИЛИ И ИНДИКАТОРИ, <https://www.researchgate.net/publication/282672820>
 5. Моллов Доброслав, Управление на знанието в международните компании: теория, практика и перспективи, https://www.researchgate.net/publication/331024147_Upravlenie_na_znaniето_v_mezdunarodnite_kompanii_teoria_praktika_i_perspektivi
 6. Портър, М. 2004. Конкурентното предимство на нациите. С.: Класика и Стил, с. 45; с. 67)
- WB (2012). Knowledge Assessment Methodology 2012. Washington DC: The World Bank, www.worldbank.org
7. Солдатенкова Ин., Икономика на знанието, 2022, https://www.banki.ru/wikibank/ekonomika_znaniy/
 8. Gloria Aparicio, Txomin Iturralde, Ana Vilma Rodríguez, Developments in the knowledge-based economy research field: a bibliometric literature review, Management Review Quarterly, Published: 15 November 2021, Volume 73, pages 317–352, (2023), <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-021-00241-w>,
 9. Ianakiev, Y. (2016) Flow and Creativity: Strategies, Methods and Tendencies in the Study of the State of Flow In the Creative Process. In: Positive Psychology. Plovdiv: Plovdiv University Publishing House, pp. 147-160 (in Bulgarian with an English abstract)
 10. Milusheva V., APPROACH TO RESEARCHING BUSINESS ORGANIZATIONS' COMPETITIVENESS, Trakia Journal of Sciences, Vol. 21, Suppl. 1, pp 94-99, 2023, Trakia University, available online at: <http://www.uni-sz.bg>